
STUDIUL ARHEOZOOLOGIC AL RESTURILOR DIN AȘEZAREA DE LA DAVIDENI-NEAMȚ (SEC. V-VII E.N.)

---

de Sergiu Haimovici

Stațiunea arheologică de la Davideni, comuna Țibucani, se găsește în bazinul Moldovei, în NE județului Neamț. Fiind situată pe dreapta râului Moldova, deși într-o regiune de relativ joasă altitudine, actualmente cu totul lipsită de masive forestiere, ea poate fi socotită ca aparținând totuși zonei pericarpatică.

În această așezare, arheologul I. Mitrea a scos prin săpături material provenind din locuințe datînd din secolele V-VII e.n. Noi am studiat resturile faunistice din două asemenea complexe închise, provenind din săpăturile executate în 1986¹. În lucrarea de față, ne vom ocupa de materialul osteologic găsit în alte trei locuințe, care au fost săpate în 1987, tot de către I. Mitrea, căruii îi mulțumim că a avut amabilitatea de a ne pune la dispoziție pentru studiere materialul respectiv. Acest studiu arheozoologic, executat pe resturi faunistice mai abundente, va avea darul să întregească și să confirme concluziile la care am ajuns pe baza materialului abordat anterior.

STUDIUL RESTURILOR DE FAUNĂ PE COMPLEXE ÎNCI-IIIE

Așa cum am specificat mai sus materialul osteologic din 1987 provine din trei locuințe și anume: 27, 28 și 29.

Locuința 27. Resturile faunistice în număr de 56 aparțin la specii domestice, găsindu-se însă și una sălbatică și anume cerbul. De la aceasta din urmă provine doar un singur rest, o falangă I.

Animalele domestice sînt reprezentate, pe deoparte, de găină, avînd și ca doar un singur rest – un fragment mic de tibiotars – , iar pe de altă parte, de către cinci specii de mamifere. Pe primul loc între acestea se găsesc taurinele cu 37 fragmente, ce ar aparține la patru indivizi, dintre care trei sînt precis maturi și unul cu probabilitate adult; se remarcă ca semnificative două metatars complete pro-

---

(1) Sergiu Haimovici, *Carpica*, XVIII-XIX, (1986-1987), p. 251-260.

venind de la două femele diferite. Urmează ovicaprinele cu 12 resturi evidențindu-se atât genul *Ovis* după două coarne fragmentare, aparținând unui mascul tânăr, cât și genul *Capra*, diagnosticat tot după un corn de femelă tânără; numărul de indivizi ar fi la minimum patru, doi tineri, unul adult și altul matur, de circa cinci ani. Porcinele au doar trei fragmente, remarcându-se un rest de mandibulă de la un individ cu dentiția destul de puternic erodată, având cam 6-7 ani. Calul este reprezentat și el doar prin două resturi, cu totul neseemnificative și deci nemăsurabile.

Locuința 28. În acest complex închis s-au găsit 57 fragmente, toate provenind de la mamifere domestice și anume cele cinci specii comune: taurine, ovicaprine, porcine și cal.

Taurinele au deasemenia frecvența cea mai înaltă, cu 32 fragmente, care ar proveni de la cinci indivizi, unul tânăr, unul adult și trei maturi, nici unul dintre aceștia netrecând însă de 7 ani. Se evidențiază ca semnificative o serie de coarne, două dintre ele foarte mici și gracile, un fragment ceva mai masiv și un altul, ușor cioplit la bază, încă mai masiv: acestea două din urmă, atât somatoscopic cât și biometric, nu ajung totuși nici măcar pînă la limita superioară de variație pentru tipul *brachyceros*. Pe locul secund se plasează și aici ovicaprinele având 15 fragmente care se repartizează deasemenia la cele două genuri. Astfel se evidențiază un corn fragmentar de *Capra*, care este posibil să aparțină unui mascul, deși el nu apare excesiv de masiv și un metacarp întreg ce aparține aceluiași gen, os care, mai mult somatoscopic, decît prin caracterele biometrice aparține caprinelor; pentru *Ovis* este caracteristic un corn de femelă, arătînd că existau și femele comute. Numărul de indivizi ar fi de trei, unul fiind precis tânăr. Urmează porcinele, cu doar nouă fragmente osoase, ce ar aparține la trei indivizi, unul dintre ei fiind precis un mascul; ca vîrstă, doi apar maturi, avînd însă doar 2-3 ani, iar unul este sub un an, individul mascul clasîndu-se între maturi. Locul ultim este ocupat de cal, de la care provine un fragment cu totul neseemnificativ, un metatars IV.

Locuința 29. Cuprinde un număr mai mic de resturi și anume doar 25 de fragmente osoase care provin de la trei specii de animale domestice: taurine, porcine și cal.

Taurinele se așează pe primul loc cu 17 fragmente ce ar proveni de la trei indivizi, toți maturi, unul dintre ei avînd, după dentiție cam 5-7 ani. Ca piese semnificative cităm un corn gracil, un metacarp întreg relativ masiv, pe care îl atribuim totuși unei femele și nu unui mascul, un alt metacarp fragmentar, masiv, provenind credem de la un mascul și un al treilea, tot fragmentar, dar mult mai gracil, aparținînd precis unei femele. Urmează porcinele cu șapte fragmente care ar aparține la doi indivizi, care după dentiție ar avea cam între 20-24 luni; unul dintre aceștia este cu precizie o femelă. Pe ultimul loc se așează iarăși calul cu un singur rest, un fragment de humerus nemăsurabil.

Menționăm că, poate cu excepția unui fragment de corn de taurin ușor cioplit, materialul osos studiat de noi, provenit din cele trei complexe închise, este

reprezentat, credem, doar prin resturi menajere și nu prin piese aduse sau depuse în locuințe cu un alt scop. De asemenea, considerînd că un același exemplar de animal a putut fi împărțit, după tranșare, concomitent la mai multe locuințe, numărul de indivizi socotiți de noi poate să fie mai mare decît cel real și de aceea el trebuie evaluat ca prezumat și nu ca minim.

UNELE CARACTERISTICI ALE SPECIILOR DETERMINATE

Din datele expuse mai sus, enumerînd resturile de animale găsite în locuințe constatăm că materialul osteologic provine de la un mamifer sălbatic: cerbul (*Cervus elaphus*), cît și de la șase specii domestice; o pasăre – găina domestică (*Gallus domesticus*) și cinci de mamifere – taurinele (*Bos taurus*), ovicaprinele, adică ovinele (*Ovis aries*) și caprinele (*Capra hircus*), porcinele (*Sus scrofa domesticus*), calul (*Equus caballus*). Pentru toate aceste specii, în limita posibilităților, dată fiind pentru unele penuria materialului, ne vom strădui să prezentăm caracteristici ce apar prin prelucrarea somatoscopică și biometrică a resturilor osoase ca tipul, talia, raportul dintre sexe, vîrsta de sacrificare și alte detalii care ar întregi aspectele legate de posibilitățile de a cunoaște mai bine unele particularități ale activității socio-economice a populației umane de la Davideni.

Cerbul este reprezentat printr-un singur rest, o falangă I care a putut fi măsurată, ea avînd lungimea maximă de 64 mm, lărgimea epifizei superioare de 24 mm, lărgimea minimă a diafizei de 17 mm și un indice de gracilitate calculat de 26,56; este probabil că piesa aparține unei femele și prezența sa arată că exemplarul a fost vînat, chiar dacă existența ei în locuință ar putea proveni eventual și de la o piele jupuită la care extremitățile membrilor nu au fost total eliminate la executarea operațiunii.

Găina domestică are deasemenea un singur rest, o epifiză inferioară a unui tibiotars a cărei lărgime este de 9 mm. Se constată deci prezența unei găini de talie mică, gracilă, așa cum apare ea și în celelalte stațiuni din aceeași epocă de la noi, cît și în așezările feudale timpurii din Europa centrală¹.

Taurinele au resturi abundente încît și datele cu privire la această specie sînt mai numeroase. Pe baza caracterelor biometrice și somatoscopice ale coarnelor se poate constata că cornutele mari de la Davideni aparțin la așa numitul tip *brachyceros*, lucru constatat și după măsurătorile executate pe dinți și oase, tip considerat gracil și mic.

Existența a trei metapodale întregi a dat posibilitatea aflării înălțimii la greabăn, care apare în medie de 112,5 cm, oarecum asemănătoare cu cea a vitelor din celelalte stațiuni din țara noastră din aceeași epocă, atît cu cele provenite din așezări ale Europei centrale și estice din feudalismul timpuriu, care în mare, au caractere brachycere și relativ cam aceeași talie medie². Se poate constata toto-

(1) Ibidem, p. 254.

(2) Ibidem, vezi nota 3, de la p. 254.

dată preponderența femelelor printre resturile provenite de la adulți și maturi. Deasemenea avînd în vedere vîrsta de sacrificare putem aprecia că se tăiau cu precădere indivizii adulți mai maturi, chiar în perioada de optimum de exploatare economică.

Tabel 1 – Măsurătorile executate pe resturile de *Bos taurus* (în mm)

Segmen- tul osos	Dimensiunile	nr.	var.	M
Corn	Lungimea pe marea curbură	1	135; –	–
	Circumferința la bază	2	115; 160	–
	Diametrul mare al bazei	2	37; 55	–
	Diametrul mic al bazei	2	34; 41	–
Mandibulă	Lungimea M ₃	1	35	–
Radius	Lungimea epif. super.	2	(72); 75	–
	Lărgimea supr. artic.	2	70; 69	–
Tibia	Lărgimea epif. inferioare	8	50–61	55; 87
Astragal	Lungimea maximă	2	57; 66	–
	Lărgimea trocleii inferioare	2	34; 41	–

Tabel 2 – Măsurători executate pe metapoclele de *Bos taurus* (în mm)

Dimensiunile	Metacarpe	Metatarse	
Lungimea maximă	186	209	213
Lărgimea epif. superioare	58; 49; 63	48	49
Lărgimea epif. inferioare	61	52	58; 55
Lărgimea min. diaf.	32	27	27
indice 2 x 100 / 1	31,18	22,96	23,00
indice 3 x 100 / 1	32,79	24,88	27,23
indice 4 x 100 / 1	17,20	12,91	12,67
Sex	probabil femel	femel	femel
Înălțime greabăn	1116	1118	1139

Ovicaprinele au resturi în cantitate mai mică cît și mai fragmentare decît taurinele. Totuși se pot distinge și la cele unele caracteristici care merită a fi menționate, reieșite fie din măsurători, fie din prelucrarea somatoscopică.

Se poate mai întîi aprecia că cele două genuri *Ovis* și *Capra* se găsesc în proporții sensibil egale. Constatăm că ovine femele purtau coarne relativ mari (nu putem preciza, în lipsa unor frontale, dacă toate femelele erau cornute, sau existau și exemplare acornute), caracteristică considerată primitivă. Se pare că *Ovis* era, în medie gracilă și mică, dar *Capra* mult mai masivă, de talie înaltă (o

înălțime la greabăn de aproape 72 cm). Ovicaprinele erau sacrificate probabil cu precădere după ajungerea la maturitate.

Tabel 3 – Măsurători executate pe resturile de *Ovicaprinae* (în mm)

Segmen- tul osos	Dimenisunile	nr.	var.	
Corn	Circumferința la bază	1	92	
	Diametrul mare al bazei	1	35	
	Diametrul mic al bazei	1	28	
	gen		Capra	
Tibia	Lărgimea epif. inferioare	2	25	29
	Lungimea maximă	1	125	
	Lărgimea epif. superioare	2	26	23
	Lărgimea epif. inferioare	1	29	
	Lărgimea min. diaf.	1	15	
Metacarp	indice 2 x 100 /1		20,80	
	indice 3 x 100 /1		23,20	
	indice 4 x 100 /1		12,00	
	gen		Capra	Ovis
	înălțime greabăn		718	

Porcinele prezintă resturi cu totul fragmentare încît se pot da doar puține relații despre caracteristicile lor. Cele cîteva măsurători executate sînt trecute în tabelul numărul 4.

Tabel 4 – Măsurători executate pe resturile de *Sus scrofa domesticus* (în mm)

Segmentul osos	Dimensiunile	nr.	var.	M
Mandibulă	Lungimea simfizei	1	52	–
	sex		femel	
	Lungimea M ₃	3	28–32	30,66
Humerus	Lungimea epif. inferioare	1	38	–
Coxal	Diametrul acetabular	2	32; 34	–

În contextul mărimii medii a porcinelor din evul mediu timpuriu european, porcul de la Davideni trebuie considerat ca în general oarecum masiv, el avînd însă totodată și caractere de primitivitate. Cu privire la vîrsta de sacrificare trebuie menționat că apreciem drept ca cea mai frecventă tăierea lor abia în jurul vîrstei de doi ani, încît faptul apare la prima vedere cu totul ieșit din comun, pentru această specie folosită doar ca producătoare de carne și grăsimă. Am arătat cu mai multe ocazii că fenomenul respectiv are o origine pur economică și

că el vine să confirme totodată caracterul primitiv al porcinelor.

Calul, prin cantitatea mică și prin puternica fragmentare a resturilor, nu ne poate furniza nici o relație în ceea ce privește caracteristicile sale.

CÎTEVA CONSIDERENTE PRIVITOARE LA UNELE CARACTERISTICI SOCIO-ECONOMICE ALE POPULAȚIEI UMANE DIN AȘEZAREA DE LA DAVIDENI

Avînd în vedere cele expuse la capitolele anterioare ale lucrării, cît și frecvența speciilor determinate, trecută în tabelul 5, putem face o serie de precizări care vin să elucideze unele dintre caracteristicile socio-economice ale populației străvechi românești ce locuia la Davideni.

O îndeletnicire de prim ordin, probabil reprezentînd chiar ocupațiunea preponderentă, era reprezentată de creșterea animalelor.

În prim plan se remarcă taurinele prin frecvența lor înaltă dar totodată prin faptul că ele reprezintă specia cu talia specifică cea mai mare (exceptînd calul). Întrebuințate cu precădere pentru scopuri utilitare, aveau după sacrificare ponderea cea mai înaltă în asigurarea necesarului de carne; dacă mai adăugăm și folosirea laptelui de vacă constatăm că cel puțin 75% dintre proteinele animale necesare populației umane erau furnizate de către cornutele mari. Preponderența femelelor în cadrul circzilor de adulți și maturi, lipsa constatată (noi spunem mai degrabă penuria) castraților ne face să credem că taurinele erau puțin folosite pentru diverse munci, inclusiv în agricultură.

Tabel 5 – Frecvența speciilor (în fragmente și indivizi prezumați) determinate în materialul osteologic de la Davideni

Specia	Fragmente		Indivizi	
	Nr. abs.	%	Nr. abs.	%
Gallus domesticus	1	0,73	1	3,33
Bos taurus	86	62,31	12	40,00
Ovicaprinae (Ovis et Capra)	27	19,56	7	23,33
Sus scrofa domesticus	19	13,77	6	20,00
Equus caballus	4	2,90	3	10,00
Cervus elaphus	1	0,73	1	3,33

Ca frecvență, pe locul al doilea se plasează ovicaprinele dar ținînd cont de talia lor specifică mică, ponderea acestora în asigurarea necesităților de proteine animale era destul de joasă. Se constată că și ele erau folosite mai întii pentru scopuri utilitare adică pentru lapte și lînă de către ovine, lapte de către caprine. Se remarcă numărul relativ mare de caprine și este clar că nu există în ceea ce

privește ovinele un păstorit pendulant, turmele lor fiind stabilite în jurul așezării.

Porcinele, deși au o frecvență mai joasă decât cornutele mici, dat fiind talia lor, le întrec pe acestea în acoperirea necesităților de carne (ele furnizează însă și grăsime, în cantitate mult mai mare decât celelalte specii). Numărul lor, evident mai mic decât al taurinelor, deci locul lor oarecum minor în economia locuitorilor așezării, are o importanță de ordin etnologic, așa cum am mai arătat¹, pledând pentru prezența unei populații autohtone străromânești la Davideni.

Calul, specie tipic cu caracter utilitar, este posibil să fi fost totuși folosit și în alimentație și, dat fiind talia sa, cantitatea de carne furnizată să nu fi fost chiar neglijabilă.

În ceea ce privește găina domestică importanța ei pentru economie apare cu totul neesențială (dată fiind talia ei însoțită de o frecvență foarte joasă). Prezența speciei alături de porcine vorbește de caracterul sedentar al populației umane respective. Așa cum am văzut, dintre speciile sălbatice este prezent doar cerbul și acesta cu o frecvență foarte joasă. Acest lucru pledează pentru exercitarea unei vânători cu totul sporadică ea neavând astfel nici un rol în economie.

În sfârșit este bine să precizăm că toate speciile de animale domestice puse în evidență la Davideni sînt reprezentate prin tipuri primitive, de talie mică (față de actualele rase), neevidențindu-se vreo preocupare de ameliorare rasială. Economia locuitorilor nu putea fi astfel înfloritoare și ea avea, în foarte mare măsură, un caracter de subzistență.

L'ÉTUDE ARCHÉOZOLOGIQUE DES RESTES PROVENANT DE L'ÉTABLISSEMENT DE DAVIDENI (V^e-VIIe DE N.È.)

Résumé

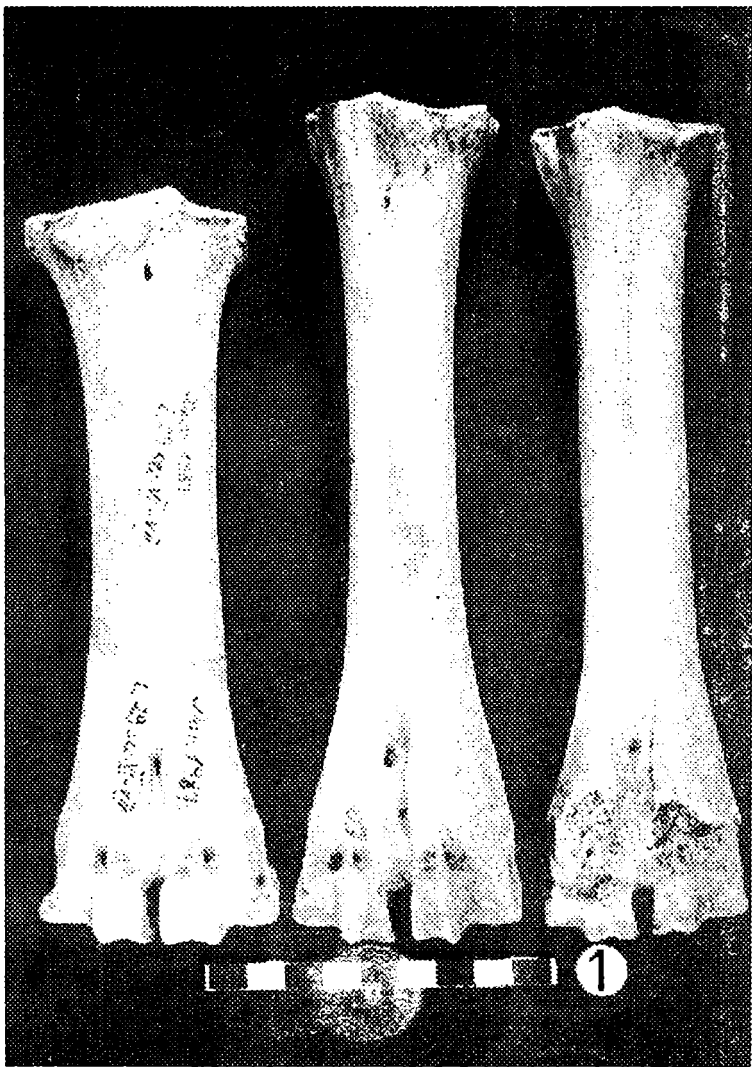
La station de Davideni est située au NE du départ. de Neamț dans la zone péricarpatique. On a étudié au commencement les restes de faune trouvés dans trois logements et puis on a fait un étude détaillé, somatoscopique et biométrique de chaque espèce trouvée (tableaux 1-4). Les espèces et leur fréquence se trouve dans le tableau 5. L'élevage, surtout des taurins était un occupation de premier ordre et la chasse n'avait aucune importance économique.

Explication des figures

Pl. I. *Bos taurus*, métapodes.

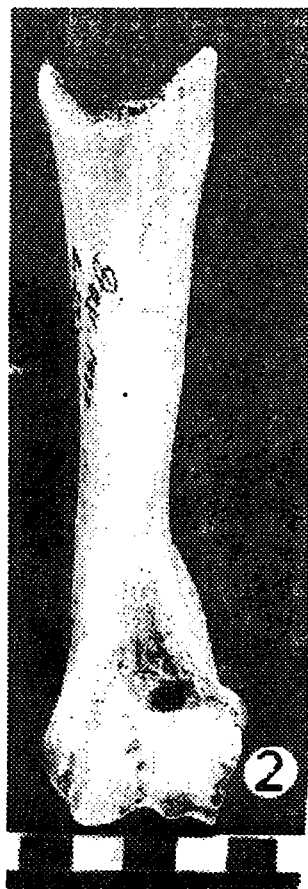
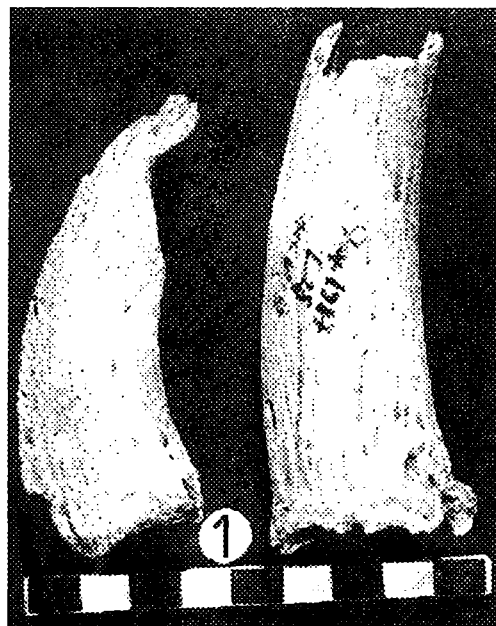
Pl. II. 1. *Ovicaprinae*, cornes; 2. *Sus scrofa domesticus*, humerus; 3. *Cervus elaphus*, phalange I.

(1) Ibidem, p. 258 și nota 5.

Planşa I *Bos taurus*, metapodale.

Planșa II 1. *Ovicaprinae*, coarne; 2. *Sus scrofa domesticus*, humerus;
3. *Cervus elaphus*, falanga I.

